

INFORMACIJSKO I CIVILNO DRUŠTVO U ZAŠTITI OKOLIŠA, KONTROLE I NADZORA IZGRADNJE LNG TERMINALA

INFORMATION AND CIVIL SOCIETY IN FUNCTION OF ENVIRONMENT PROTECTION, CONTROL AND BUILDING MONITORING OF LNG TERMINAL

Zdenka Damjanić

Ekonomski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb, Hrvatska
Faculty of Economy, University of Zagreb, Zagreb, Croatia

Sažetak

Članak donosi rezultate empirijskog sociološkog istraživanja o izgradnji terminala za ukapljeni plin LNG u Omišlju na otoku Krku. Istraživanje je provedeno na uzorku od 260 ispitanika, 2006. godine, stanovnika otoka Krka i okolnih naselja. U ovom ćemo radu prezentirati rezultate istraživanja koji se odnose na percepciju ispitanika o stupnju rizičnosti (i korisnosti) LNG terminala u usporedbi sa projektom Družba Adria. Također, ovim istraživanjem željelo se utvrditi percepcija moguće korupcije u projektu LNG-a kod aktera na državnoj i lokalnoj razini, te kod stručnjaka i medija. Istraživanjem smo nastojali utvrditi stupanj povjerenja ispitanika u pojedine aktere kod nadzora gradnje LNG terminala. Rezultati su pokazali da ispitanici smatraju projekt Družba Adria rizičnijim obzirom na ekološke posljedice od projekta LNG terminala. Obzirom na korist izgradnje ta dva objekta ispitanici smatraju izgradnju LNG terminala korisnijom. Obzirom na procjenu percepcije korumpiranosti u izgradnji LNG terminala pokazalo se da 44,6% ispitanika smatra korupciju mogućom kao i u drugim takvim projektima, dok 48,8% smatra da je mogući stupanj korupcije velik i veoma velik. Zaključno, po mišljenju dvije trećine ispitanika najveća je korupcija kod državnih dužnosnika na vlasti, a manje od jedne trećine smatra lokalne dužnosnike u lokalnoj vlasti korumpirane. U nadzoru izgradnje LNG terminala, prema mišljenju ispitanika, trebali bi sudjelovati ekološke udruge, domaći stručnjaci i lokalna vlast.

Abstract

Paper presents the results of the empirical sociological research connected with building LNG (liquid natural gas) terminal nearby Omišalj on the island Krk. Survey was conducted during the year 2006, on the occasional sample of local population (N=240). In this paper we will present the results of the research concerning the respondents perception about degree of risk (and benefit) of building LNG terminal comparing with Družba Adria project. Also, we wanted to investigate perception of possible corruption in LNG project in local and state actors, experts and media. We tended to determine degree of trustiness in some actors of LNG building monitoring. Results showed that respondents consider Družba Adria project more ecological risky than LNG project. Concerning the benefit of those two objects, respondents consider LNG terminal more beneficial. When we looked respondents estimate of perception of corruptness in LNG building, it showed that 44,6 % of the respondents believe that corruption is possible in a same degree as in other similar projects. Finally, two thirds of respondents think corruption is highest at state officials, and less then one third think local officials are corrupted. In monitoring LNG building, according to respondents' opinion, ecological organization, national experts and local government should be involved.

1. UVOD

Nedvojbeno je da je danas na djelu ekološka kriza, «kriza okoline», «kriza sirovina», «kriza energije», koja se manifestira u brojnim socijalno ekološkim problemima. Ako se pođe od socijalno ekološkog kriterija, ekološka kriza može se definirati kao tvorbeni proces preoblikovanja razvojnih

smjerova modernih društava, koja su opterećena akutnim socijalnim problemima. Činjenica je da rasprave o ekološkoj krizi započinju razmatranjem ekonomskih ograničenja unutar razvijenih industrijskih društava budući da se s jedne strane pojavljuje oskudica u sirovinama i energiji, a s druge strane, prisutno je sve veće zagađenje okoliša stoga je kod znanstvenika još 70-ih godina došlo

do razmatranja te krize. Reakcije u javnosti vezane za životnu sredinu dovele su do stvaranja pokreta «zelenih» kojima je cilj zaštita čovjekove okoline. Počeci nastanka tog pokreta, kao i sve veće brige javnosti vezane za probleme zaštite životne okoline mogu se naći u izvještaju koji je prvi puta objavljen početkom 70-ih pod naslovom «Granice rasta» koje je tiskao Rimski klub, organizacija koju je formirala grupa intelektualaca, privrednih savjetnika i civilnih aktivista. Rimski klub je naručio istraživanja koja su primjenom kompjuterskih modela pokazala tendencije daljnjeg razvoja, s obzirom na promatrane faktore. Glavni zaključak izvještaja Rimskog kluba bio je da su stope industrijskog rasta nespojive sa ograničenom količinom svjetskih resursa i sposobnošću svijeta da izdrži priraštaj stanovništva, industrijalizacije, zagađenja, trošenja resursa itd. Ekološka kriza je proces ugrožavanja uzajamno posredovanih prirodnih i socio kulturnih sustava na globalnoj razini s neizvjesnim trajanjem i dubinom. Postavlja se pitanje koliko su ljudi svjesni ekoloških problema, na koji ih način percipiraju, te u kakvoj je vezi njihova percepcija sa njihovim stvarnim ponašanjem. Razjašnjenju ovog problema prilazi se kroz koncepte ekološke svijesti i ekološkog ponašanja. Pojam ekološke svijesti obično se u empirijskim istraživanjima operacionalizira kroz opći perceptivni obrazac koji kroz pojedine dimenzije ukazuje na to postoji li ili ne postoji ekološka svijest. Dimenzije kao što su osjetljivost na okoliš, informiranost i znanje, te stavovi i vrijednosti, kao i ponašanje govore da se većina istraživanja kretala na razini ispitivanja stavova i vrijednosti /1/. Oblikovanje ekološke svijesti pojedinaca moguća je u onaj mjeri u kojem mu to dopušta socio kulturni institucionalni okvir. Konceptualno određenje ekološke svijesti pokazuje da ona može biti shvaćena kao opći odnos pojedinca prema okolini koji može biti određen ekološkom i socijalnom informiranošću, te stečenim znanjima i umijećima njihove primjene, ekološkom orijentacijom kao specifičnim sustavom društvenih, individualnih, ekoloških stavova i vrijednosti, te ponašanjem relevantnim za okolinu /2/. Mnogi autori ustvrdili su da se percipiranje ekoloških problema smatra inicijalnim uvjetom za razvoj ekološke svijesti, te da je ekološka percepcija povezana s teorijama socijalne percepcije. Radi se o kulturnoj činjenici, fenomenu senzibilnosti unutar jednog društva i pozornosti koju mu pridaju institucije /3/. Kada se analizira hrvatsko društvo, njegova povezanost sa zapadno europskom kulturom očekivano je da će doći do porasta aktivne brige za vrijednosti okoliša, te njegova očuvanja od industrijalizma. Pored institucionalnog, pravnog i kulturno normativnog okvira smatra se izrazito važnom percepcija

javnosti i način ponašanja svakog pojedinca u vezi s pitanjima zaštite okoliša. U ovom dijelu istraživanja željeli smo ispitati stavove i mišljenja ispitanika vezano uz ekološki angažman, korupciju i kontrolu izgradnje LNG terminala, što se odnosi i na ulogu civilnog društva u zaštiti okoliš, kontroli i nadzoru izgradnje LNG-a. Giddens je ustvrdio da suvremenim društvima socijalni kapital evidentno nestaje, a ako uzmemo u obzir da socijalni kapital predstavlja stupanj do kojeg se može pouzdati u druge ljude, do kojeg se može imati povjerenja u svakodnevni život i pomoću tog povjerenja stvarati korist za zajednicu i samopouzdanje u njoj, taj problem je još značajniji. Ukorijenjenost vrijednosti povjerenja, uzajamnosti i solidarnosti faktor su prednosti u nekim zajednicama i društvima u odnosu na druge. Šira uključenost civilnog društva u proces vladanja otvara potrebu za područje suradnje i partnerstva. Očekivanja su da će uključivanje organizacija civilnog društva u pripremu donošenja odluka i primjenu javnih politika povećati učinkovitost i ojačati demokratski legitimitet vladavine. Različiti su načini na koje pojedinci i institucije, javne i privatne upravljaju njihovim zajedničkim poslovima, kontroliraju resurse i provode vlast kako bi postigli javne svrhe. Sve to čini vladavinu čiji oblici mogu biti različiti s obzirom na teme i sudjelovanje ostalih sudionika u njihovim pripremama, donošenju odluka ili primjeni politika. U istraživanjima načina vladanja bitni su kriteriji koji dominiraju; decentralizacija, mekani naspram tvrdim policy instrumentima, partnerstvo i sudjelovanje, delegacija i kontrola, regulacija rizika i koordinacija politike. Nakon 2001. godine doneseni su na europskoj razini dokumenti koji zagovaraju veće otvaranje procesa, donošenje javnih politika prema ljudima i organizacijama. Inzistira se na uključivanju svih sudionika i većoj otvorenosti u procesima donošenja političkih odluka. Cilj je poboljšanje kvalitete javnih politika i osiguranje koherentnosti dugotrajnih ciljeva. Smatra se da je dobar način vladanja u jednom društvu sudjelovanje svih sudionika u procesu donošenja različitih odluka što će pridonijeti izgradnji povjerenja. U novije vrijeme u središtu svjetske pozornosti problemi zaštite okoliša imaju nedvojbeno globalno obilježje, stoga možemo konstatirati da je razvoj civilnog društva itekako vezan uz reakcije na procese globalizacije. Organizacije globaliziranog civilnog društva javljaju se kao važni sudionici u uspostavi procesa globalne vladavine, a socijalni pokreti događaju se simultano na lokalnoj i globalnoj razini. Smatra se da je razvoj civilnog društva u tranzicijskim zemljama bio i dio koncepta globalizacije civilnog društva /4/, gdje su očito bili po srijedi i drugi

interesi, te se koncept civilnog društva teže ukorjenjivao u lokalnu tradiciju i kulturu. Civilno društvo u Hrvatskoj ima slabu tradiciju, te civilno zauzimanje građana za rješavanje svojih problema kao i problema u zajednici nije praksa ponašanja najvećeg dijela stanovništva. Većina građana ima izgrađene stavove da je vlada odnosno država odgovorna za rješavanje njihovih problema /5/. U RH je razina uključenosti građana u organizacije civilnog društva niska, pa se može govoriti o ograničenom sudjelovanju građana u društvenim aktivnostima. Probleme razvoja civilnog društva razmatrao je relativno mali broj istraživanja. Prema rezultatima istraživanja Svjetske banke 2000. godine glavna politika i akademska «struja» ne cijeni odviše rad organizacija civilnog društva. Većina organizacija djeluje u većim gradovima s očitim manjkom organizacija na nivou lokalne zajednice.

2. SOCIOLOŠKA OBJAŠNENJA KORUPCIJE

Problem korupcije je važan društveni problem jer je indikator socijalnih poremećaja, anomalije, društvene nepravde, loših zakona. Govori o manjku društvene kontrole, civilnog društva a sociološki je interesantan jer nije lako pronaći sociološki kauzalni lanac stvaranja i održavanja korupcije koja po mišljenju nekih postoji kao totalna društvena činjenica, pojava obuhvaća cjelokupne društvene odnose; pravne, ekonomske, socijalne. Po svojoj definiciji korupcija je polazeći od VI Interameričke konvencije protiv korupcije a) traženje ili primanje ..od javnog dužnosnika bilo kakve novčane vrijednosti ili druge povlastice u razmjenu za neki akt ili propust u obavljanju javne dužnosti, b) ponuda ili jamčenje ...novčane vrijednosti ili druge povlastice ..u razmjeni za neki akt ili propust u vršenju javne dužnosti. c) akt ili propust javnog dužnosnika ...radi dobivanja nezakonite pogodnosti d) zloupotreba ili pridobivanje imovine koja se izvodi iz nekog akta e) sudjelovanje ili prikrivanje nekog dijela u zamjenu za uzvrat za svaku suradnju ili zavjeru. Korupcija je dodatni transakcijski trošak. Korupciju je moguće i najlakše odrediti kao prekršaj moralne norme Radi se o upozorenju da je društvo izgubilo pretpostavljene vrline. Antička ali i kasnija politička filozofija analizirala je vlast a neograničena i politička vlast tirana i despota smatrala se rizikom svakog poretka. Tradicijom na vlast su dolazili ljudi strašnog karaktera, opasnih zamisli i destruktivni, pa je tradicija kao način odabira vladara bila slijepa na takve rizike. Strah od moralnog kvarenja vladara i kvarenja vlasti smatrao se glavnim rizikom pa otuda i dolazi i uobičajen izraz korupcija vlasti i shvaćanje o moralnoj prirodi političke korupcije. Već je Aristotel govorio o kvarenju političkih poredaka,

spominjući koruptivne forme države. N Machiaveli analizirao je gubitak valjanosti građansko moralna i uzoritosti vodećih ljudi, smatrajući da je za uzrok pada i propast Rima kriva korupcija kao proces koji je u tome ne samo pšomogao nego i bio glavni znak gubitka moralne superiornosti Rima pred barbarima /6/. U mnogim socijalnim teorijama korupcije izdvojit ćemo teoriju «prizmatičnih» društava F. Rigsa po kojoj je osnovno obilježje «prijelaznih društava» postojanje zakonskih normi i ovlaštenja koja se faktički ne upotrebljavaju. U Takvim društvima zakoni postaju fasada i ceremonijalni ritual a pravna pravila tumače se kao ograničenja koja treba neformalno zaobići. Primijećeno je da mnoge vlade i do 10% svog izvoznog uspjeha mogu pripisati korumpiranju odobravanjem poreznih olakšica čime ignoriraju kaznenu prirodu takvih postupaka. U Hrvatskom društvu prema nekim mišljenjima postoje i vladaju interesne skupine koje žele opstanak društvene institucionalne anomalije (u situaciji anomalije gubi se osjećaj smirenosti i stalnosti. Anomija označava stanje uma onoga koji je izvučen iz svojih moralnih korijena i koji nema više nijedan moralni standard, već samo nepovezane porive.) Društveni ciljevi nisu motivirajući a najveći broj ljudi je apatičan i cinčan prema njima /7/. Korupcija je i dalje ozbiljan problem u Hrvatskoj koji spominje i izvještaj Europske komisije. »Korupcija ostaje široka pojava, nije izrečena nijedna optužnica zbog nekog slučaja korupcije na visokoj razini.« /8/. Kad je riječ o vrijednostima u društvu ono je to koje ocjenjuje što je dozvoljeno a što zabranjeno, što je normalno a što devijantno, stvara društvo. Društvo samo stvara kriterije dopustivosti kršenja normi. Bez kršenja normi nema ni utvrđivanja ni postavljanja kriterija normativno dopustivog. Jednako tako je i sa stvaranjem osjećaja (percepcije) o korupciji. Međutim, prepoznavanje korupcije u Hrvatskoj bio je relativno spor proces, pa tako primjerice do 2000 te godine o njoj nije nitko ni govorio, već je postala interesom stručnjaka i medija a danas o njoj govore svi. Dok je u početku bilo pitanje definiranja, negiralo se postojanje korupcije, nakon čega je glavno pitanje postalo tehničko, a to je kojim mjerama ju sprječavati. Strukturne promjene dovele su do prepoznavanja opasnosti od korupcije. Jednako tako i vlast se otvara, budući je jače izložena medijskoj i građanskoj kontroli. Međutim u suprotnom smjeru djeluju lokalne strukture i faktori koji ne samo da generiraju pojavu korupcije već otežavaju njeno sprječavanje i sankcioniranje. Radi se o demokratskom deficitu, slaboj državi te manjku političke odgovornosti.

3. REZULTATI I DISKUSIJA

U ovom istraživanju na primjeru moguće izgradnje LNG terminala u Omišlju na otoku Krku željeli smo utvrditi ekološki angažman, korupciju i kontrolu nad izgradnjom LNG terminala, tj. istražiti stavove stanovništva o ulozi koju bi civilno društvo u ovom slučaju udruga «Eko Kvarner» imala u zaštiti okoliša, te okolnosti kontrole i nadzora izgradnje LNG terminala. Krajem 2002. godine u Zgrebu je potpisan sporazum o podršci projektu integracije naftovoda Družba - Adria u mrežu europskih naftovoda. Postavlja se problem značajnog ekološkog i gospodarskog rizika s kojim bi se Hrvatska suočila u slučaju havarije tankera ili curenja nafte u pretovarnoj luci. Ovaj tripartitni sporazum Rusija-SAD-Hrvatska o transportu nafte preko Omišlja potiče stalne stručne i druge javne rasprave o prednostima i nedostacima koji proizlaze iz tog projekta za Hrvatsku. Posebno je nedoumica oko činjenice da tankeri onečišćuju more otpadnim tvarima, te tako trajno narušavaju ravnotežu života u moru, tzv. balastnim vodama. Pitanje gradnje terminala za ukapljeni prirodni plin (LNG, engl. liquefied natural gas) na hrvatskoj jadranskoj obali postalo je aktualno 2006. godine na valu najjasnije do sada demonstracije velike ovisnosti mnogih zemalja, pogotovo srednje Europe, uključujući Austriju, Češku, Slovačku i druge o uvozu plina iz i preko Rusije. U javnosti tih zemalja stvorena je percepcija da je trenutak kada treba što prije poduzeti korake kako bi se ovisnost o ruskom plinu smanjila alternativnim izvorima. Za srednjeeuropske zemlje

jedan od načina alternativne opskrbe plinom mogao bi postati LNG čiji će transport doživjeti veliki zamah u idućih nekoliko godina. LNG – terminal je pogon (terminal) za hlađenje zemnog plina u ukapljenom stanju.. Zemni plin se hladi na temperaturi ispod -161,5 stupnjeva Celzijusa, ispod njegovog vrelišta, kada prelazi u tekućinu, pa ga se prevozi brodovima –metanizerima (brodovi hladnjače) do prijamnih LNG-terminala, gdje ga se opet pretvara u plin. Neki od najvećih terminala nalaze se u Španjolskoj dok se u Italiji u Brindisiju gradi terminal kapaciteta 8 mlrd metara prostornih godišnje. Najava izgradnje LNG terminala u Omišlju na Krku izazvala je dvojbe u javnosti, pa i stručnoj o čemu svjedoči i ovo istraživanje. Lokalna zajednica upoznata je s mogućnošću gradnje LNG-a sredinom srpnja 2006 godine (vidi zapisnik Županijskog poglavarstva Primorsko –goranske županije od 35. sjednice od 20 srpnja 2006 g) te ni sama nije upoznata sa detaljima projekta. Pristupili smo istraživanju polazeći od hipoteza :

U javnosti postoje različiti stereotipi i predrasude, razine informacija i znanja o tome kolika je stvarna opasnost pojedinih energetskih izvora. U prijašnjim istraživanjima Čaldarović i Rogić, 1990, Pešut, 1993; Kufrin i Smerić, 1992, Škanata i Čaldarović, 1994,) utvrđeno je da je javnost u pravilu protiv izgradnje nekih tipova elektroenergetskih postrojenja, dok izgradnju nekih drugih podržava. S tim u vezi željeli smo utvrditi kakve stavove ima ispitivana populacija, prema projektu LNG-a i Družba – Adria.,obzirom na stupanj rizika i općenitu korist .

PROCJENA OPASNOSTI I KORISTI :

Tablica 1. Procijenite općenito koristi i rizike dvaju projekata «Družbe Adria» i «LNG terminala».

	Veoma malo	Malo	Osrednje	Mnogo	Veoma mnogo
Projekt «Družbe Adria» je rizičniji	20,4	14,2	20,4	20,8	19,6
Projekt «LNG terminala» je rizičniji	25,8	22,9	24,2	12,1	10,4
Projekt «Družbe Adria» je korisniji	36,3	21,3	28,3	5,4	4,2
Projekt «LNG terminala» je korisniji	31,3	14,2	29,6	16,3	4,2
Oba su podjednako korisni	35,8	21,7	28,8	5,8	3,8
Oba su podjednako rizični	19,6	17,1	25,8	14,2	20,4

Hijerarhija percipiranih stupnjeva opasnosti i rizičnosti dvaju energetskih postrojenja

PROCJENA STUPNJA RIZIKA PROJEKTA DRUŽBA –ADRIA U ODNOSU NA PROJEKT LNG-a

Projekt Družba –Adria, 40,4% ispitanika procijenilo je mnogo i veoma mnogo rizičnim.,dok je 34,6% procijenilo malo ili veoma malo rizičnim, a 20,4 % osrednje rizičnim., što govori o polarizaciji stavova na one koji podržavaju i ne podržavaju projekt te neodlučne .

PROCJENA STUPNJA RIZIČNOSTI PROJEKTA LNG-a

Da je LNG terminal mnogo rizičniji od Družba-Adrie smatra 22,5% ispitanika dok ga malo ili veoma malo rizičnijim smatra 48,7% ispitanika, a neodlučno je 24,2%.

PROCJENA STUPNJA KORISNOSTI

Da je projekt Družba- Adria korisniji malo i veoma malo smatra 57,6% ispitanika dok ga 9,6% smatra korisnim mnogo i veoma mnogo .,dok je gotovo 30 % neodlučnih. Korisnost LNG-a kao veliku ocjenilo je 20% dok 45% misli da je malo ili veoma malo korisniji. Da su oba energetska projekta podjednako korisna malo i veoma malo smatra 57%5, mnogo 6,6% a neodlučni su 28,8% . Podjednaku rizičnost procjenjuje 34,6% dok 36,7% smatra malo i veoma malo taj stav opravdanim.

PERCEPCIJA KORUPCIJE U PROJEKTU IZGRADNJE LNG-a

Ispitanici su trebali procijeniti stupanj moguće korupcije u projektu izgradnje LNG-a .Da je visoki stupanj percepcije korupcije kod izgradnje pokazuje i odgovor ispitanika .Visokih 44,6% ispitanika odgovorilo je da je stupanj korupcije kod izgradnje moguć kao i u drugim takvim projektima, dok 48,8% smatra sigurnim korupciju kod izgradnje. A samo 5,8 ispitanika smatra da korupcije neće biti kod izgradnje.

NOSIOCI KORUPCIJE KOD IZGRADNJE LNG-a

Ispitanicima je postavljeno pitanje da ocjene koji su mogući nosioci korupcije kod izgradnje LNG-a.

Dobiveni odgovori ukazuju na percepciju korumpiranosti državnih dužnosnika stranke na vlasti, što smatra66,7% ispitanika. Da će lokalni dužnosnici stranke na vlasti moguće biti korumpirani pretpostavlja 23,8% ispitanika, a najmanju korumpiranost percipira se kod domaćih stručnjaka a to je 6,3%, ispitanika.

POVJERENJE U NADZOR GRADNJE LNG-a

Ispitanicima je postavljeno pitanje tko bi trebao sudjelovati u nadzoru nad gradnjom LNG-a.

Tablica 2. Procijenite koliki je stupanj moguće korupcije u projektu izgradnje «LNG terminala» na Krku?

	%
Uopće je neće biti	0,8
Veoma mali	2,5
Mali	3,3
Kao i u drugim takvim projektima	44,6
Veliki	20,0
Veoma velik	28,8

Tablica 3. Moguća korupcija u odluci o izgradnji «LNG terminala» najveća je?

	%
Najviši državni dužnosnici stranke na vlasti	66,7
Lokalni dužnosnici stranke u lokalnoj vlasti	23,8
Domaći stručni konzultanti	6,3
Pojedinci u medijima	1,7

U sljedećem pitanju ispitanici su trebali odrediti gdje je moguća korupcija u odluci o izgradnji «LNG terminala» najveća. 66,7% ispitanika odgovorilo je da je moguća korupcija u odluci o izgradnji «LNG terminala» najveća kod najviših državnih dužnosnika stranke na vlasti, dok je njih 23,8% procijenilo da je moguća korupcija pri izgradnji

tog energetskeg objekta najveća kod lokalnih dužnosnika stranke u lokalnoj vlasti. 6,3% ispitanika odgovorilo je da je moguća korupcija u odluci o izgradnji «LNG terminala» najveća kod domaćih stručnih konzultanata, a 1,7% ispitanika procjenjuje da je korupcija najveća kod pojedinaca u medijima.

Tablica 4. Ako bi došlo do gradnje «LNG terminala» u Omišlju, tko bi i koliko po vašem mišljenju trebao sudjelovati u nadzoru izgradnje?

	Veoma malo	Malo	Osrednje	Mnogo	Veoma mnogo
Investitori	15,0	15,8	19,6	17,1	30,4
Lokalna vlast	3,3	4,6	15,8	25,4	49,2
Županijska vlast	3,3	5,4	20,4	27,9	41,3
Nadležna državna ministarstva	4,2	5,0	19,2	22,1	47,5
Ekološka udruga «Eko Kvarner»	1,7	2,9	13,3	17,5	63,3
Domaći stručnjaci	1,7	3,3	17,1	25,4	50,4
Inozemni stručnjaci	9,2	5,8	23,3	18,3	41,3
Konzorcij domaćih i inozemnih stručnjaka	4,2	2,5	21,7	19,2	50,8

Pitanja 18 i 19. sa svim obilježjima – dobiveno samo sljedeće:

Na postavljeno pitanje «Ako bi došlo do gradnje «LNG terminala» u Omišlju, tko bi i koliko po vašem mišljenju trebao sudjelovati u nadzoru izgradnje?» ponudili smo nekoliko mogućih odgovora odnosno ocjena.

Tvrđnju da bi investitori trebali sudjelovati u nadzoru izgradnje LNG terminala u Omišlju na otoku Krku ako bi do izgradnje tog energetskeg postrojenja došlo mnogo ili veoma mnogo podržava 47,5% ispitanika; 30,8% ispitanika tu tvrdnju podržava malo ili veoma malo, a 19,6% ispitanika osrednje podržava navedenu tvrdnju. Konstataciju da bi lokalna vlast trebala sudjelovati u nadzoru izgradnje LNG terminala mnogo ili veoma mnogo podržava 74,6% ispitanika; 7,9% ispitanika ne slaže se s navedenom tvrdnjom, dok 15,8% ispitanika osrednje podržava tvrdnju. Tvrđnju da bi županijska vlast trebala sudjelovati u nadzoru izgradnje LNG terminala u Omišlju na otoku Krku ako bi do izgradnje tog energetskeg postrojenja došlo, mnogo ili veoma mnogo podržava 69,2% ispitanika; 8,7% ispitanika tu tvrdnju podržava malo ili veoma malo, a 20,4% ispitanika osrednje

podržava navedenu tvrdnju. Tvrđnju da bi nadležna državna ministarstva trebala sudjelovati u nadzoru izgradnje LNG terminala, mnogo ili veoma mnogo podržava 69,6% ispitanika; 9,2% ispitanika podržava navedenu tvrdnju malo ili veoma malo, a odgovor osrednje dalo je 19,2% ispitanika. 80,8% ispitanika mišljenja je da bi ekološka udruga «Eko Kvarner» trebala sudjelovati u nadzoru izgradnje energetskeg postrojenja ako bi do gradnje došlo; 8% ispitanika podržava navedenu tvrdnju malo ili veoma malo, dok je 13,3% ispitanika osrednje podržava navedenu tvrdnju. 75,8% ispitanika populacije mišljenja je da bi u nadzoru izgradnje LNG terminala trebali sudjelovati domaći stručnjaci; 5% ispitanika tu tvrdnju podržava malo ili veoma malo, dok je 17,1% ispitanika osrednje podržava navedenu tvrdnju. Da bi u nadzoru izgradnje LNG terminala trebali sudjelovati inozemni stručnjaci mnogo ili veoma mnogo podržava 59,6% ispitanika; tu tvrdnju malo ili veoma malo podržava 15% ispitanika, dok je 23,3% dalo odgovor osrednje. 70% ispitanika mišljenja je da bi u nadzoru izgradnje LNG terminala trebao sudjelovati konzorcij domaćih i inozemnih stručnjaka; 6,7% ispitanika malo ili veoma malo podržava navedenu tvrdnju, dok 21,7% osrednje podržava navedenu tvrdnju.

Tablica 5. Procjena stupnja moguće korupcije u projektu izgradnje «LNG terminala» (18), s obzirom na radni status.

	M	F =2,917 sig. p < 0,02	kontrast
Nezaposleni i honorarno	5,166		Nezaposleni i honorarno>učenici/st udenti
Samostalna privredna djelatnost	4,777		
U radnom odnosu	4,700		
Učenici/studenti	4,407		
Umirovljenici	4,440		

Procjena stupnja moguće korupcije u projektu izgradnje «LNG terminala» (18), s obzirom na radni status pokazala je da su nezaposleni ispitanici, ili ispitanici koji povremeno obavljaju honorarne

poslove skloniji smatrati da je stupanj moguće korupcije u izgradnji «LNG terminala» velik, za razliku od učenika/studenata.

Tablica 6. Procjena stupnja moguće korupcije u projektu izgradnje «LNG terminala» (18), s obzirom na političke orijentacije.

	M	F =5,509 sig. p < 0,005	kontrast
Lijevo	4,931		Lijevo, centar>desno
Centar	4,701		
Desno	4,171		

Procjena stupnja moguće korupcije u projektu izgradnje «LNG terminala» (18), s obzirom na političke orijentacije pokazuje da su ispitanici «lijeve» političke orijentacije, kao i oni «političkog

centra», skloniji smatrati da je stupanj moguće korupcije u izgradnji «LNG terminala» veoma velik, za razliku od ispitanika bliskih «političkoj desnici». Pitanje 17 sa svim obilježjima – dobiveno sljedeće:

Tablica 7. Tvrdnja «oba projekta su podjednako korisni», s obzirom na radni status.

	M	F =3,536 sig. p < 0,008	kontrast
Nezaposleni i honorarno	1,566		Učenici/studenti>nez aposleni
Samostalna privredna djelatnost	1,555		
U radnom odnosu	2,163		
Učenici/studenti	2,388		
Umirovljenici	2,040		

Ako se analizira tvrdnja da su «oba projekta podjednako korisni», s obzirom na radni status dobili smo statistički značajnu razliku koja ukazuje

da su istoj tvrdnji skloniji učenici/studenti, za razliku od ispitanika koji su nezaposleni ili povremeno obavljaju honorarne poslove.

Tablica 8. Tvrdnja «projekt Družbe Adria je korisniji», s obzirom na političke orijentacije.

	M	F =4,263 sig. p < 0,01	kontrast
Lijevo	2,272		centar<desno
Centar	1,913		
Desno	2,485		

Postavili smo ispitanicima tvrdnju da je «projekt Družbe Adria je korisniji», s obzirom na političke orijentacije. Dobili smo rezultat koji govori da su ispitanici «desne» političke orijentacije skloniji

smatrati da je projekt «Družbe Adria» korisniji projekt od izgradnje LNG terminala, za razliku od onih koji su bliži «političkom centru».

Tablica 9. Tvrdnja «projekt LNG terminala je korisniji», s obzirom na mjesto boravka.

	M	F =3,313 sig. p < 0,02	kontrast
Rijeka	2,415		Crikvenica>Krk, Opatija
Otok Krk	2,252		
Opatija	2,000		
Crikvenica	3,285		

Na postavljenu tvrdnju da je «projekt LNG terminala korisniji», a s obzirom na mjesto boravka rezultati su pokazali sa su ispitanici iz Crikvenice

skloniji smatrati da je projekt «LNG terminala» korisniji od projekta «Družbe Adria».

Tablica 10. Tvrdnja «oba projekta su podjednako korisni», s obzirom na mjesto boravka.

	M	F =3,383 sig. p < 0,02	kontrast
Rijeka	2,350		Rijeka>Krak
Otok Krk	1,874		
Opatija	2,000		
Crikvenica	2,500		

Ako se analizira tvrdnja «oba projekta su podjednako korisni», s obzirom na mjesto boravka dobili smo statistički značajnu razliku koja ukazuje da su istoj tvrdnji skloniji ispitanici iz Rijeke, za

razliku od ispitanika s otoka Krka. Faktorskom analizom (komponentni model, varimax rotacija, GK kriterij redukcije dimenzionalnosti) na pitanju 22. dobivena su dva faktora.

Tablica 11. Matrica varimax faktora. Mogući sudionici u nadzoru izgradnje LNG.

	Politički nadzor	Stručni nadzor
Lokalna vlast	.904	
Županijska vlast	.894	
Nadležna državna ministarstva	.715	
Investitori	.493	
Inozemni stručnjaci		.873
Konzorcij domaćih i inozemnih stručnjaka		.863
Domaći stručnjaci	.413	.720
Ekološka udruga «Eko Kvarner»	.429	.469

Ekstrahirani faktori tumače 66,70% varijance.

Napravljena je matrica varimax faktora. Prvi faktor nazvali smo «Politički nadzor», a drugi «Stručni nadzor». Pod prvim faktorom «Politički nadzor» saželi smo tvrdnje da su mogući sudionici u nadzoru izgradnje LNG terminala lokalna vlast, županijska vlast, nadležna državna ministarstva, investitori, domaći stručnjaci, te ekološka udruga

«Eko Kvarner». Pod faktorom «Stručni nadzor» nalaze se tvrdnje da su mogući sudionici u nadzoru izgradnje LNG terminala u Omišlju na otoku Krku inozemni stručnjaci, konzorcij domaćih i inozemnih stručnjaka, domaći stručnjaci, te ekološka udruga «Eko Kvarner».

4. ZAKLJUČAK

U ovom istraživanju usporedili smo koristi i rizike dvaju projekata, Družbe Adria i izgradnje LNG terminala. Ispitanici su ocijenili da je projekt Družba Adria rizičniji, i to smatra 40,4% ispitanika, dok 34,6% ispitanika smatra ga manje rizičnim od projekta izgradnje terminala za ukapljeni plin (LNG). Rizičnost LNG-a kao visokim ocjenjuje 48,7% ispitanika, dok je neodlučnih i onih koji smatraju LNG terminal rizičnijim podjednak broj. Naime, potrebno je istaknuti da čak dvostruko više ispitanika smatra projekt Družba Adria rizičnijim od projekta izgradnje LNG terminala.

Prihvatljivost Družbe Adrie iz razloga korisnosti smatra svega 9,6% ispitanika, dok opet dvostruko više ispitanika (20,5%) smatra LNG terminal korisnijim. No, moramo napomenuti, da oko 50% ispitanika smatra i jedan i drugi projekt slabo korisnim.

Percepcija moguće korupcije kod izgradnje LNG terminala izrazito je visoka. Samo 5,8% ispitanika smatra da je neće biti, dok 48,8% drži da je velika mogućnost korupcije. 44,6% ispitanika procjenjuje moguću korupciju kao i u drugim takvim projektima što govori u prolog teze o visokoj percepciji korumpiranosti kod investicijskih projekata. Kao nosioci korupcije, na prvom su mjestu državni dužnosti iz vladajućih struktura (66,7%) te lokalni dužnosti iz lokalne vlasti.

Što se tiče nadzora izgradnje ispitanici najveće povjerenje imaju u ekološku udrugu Eko-Kvarner, nakon toga u domaće stručnjake, te u lokalnu vlast. Ovi podaci govore o utjecaju civilnog društva na razvoj ekološke svijesti te općenito na razvoj civilnosti u društvu.

Primjetno je da su nezaposleni kritičniji prema stanju u društvu obzirom na korupciju, te isto tako da su ispitanici bliski političkoj «desnici» skloni podcjenjivati, odnosno minorizirati mogući stupanj korupcije.

Oba projekta podržavaju učenici i studenti, za razliku od nezaposlenih, što je pomalo začuđujuće jer bi nezaposleni trebali očekivati zapošljavanje kroz te projekte. Jednako tako, ispitanici desne političke orijentacije u većoj mjeri podržavaju projekt Družba Adria od projekta izgradnje LNG terminala. Također je zamjetno da su projektu izgradnje LNG terminala skloniji ispitanici iz Crikvenice od istih u Krku i Opatiji.

Bilješke

- /1/ Kufirin, K. (1995) «Sociologijski aspekti ekološke svijesti», Zagreb: Filozofski fakultet (magistarski rad)
- /2/ Bolscho, D. (1996): «Obrazovanje o okolišu i ekološka svijest», Socijalna ekologija 5(3): 311-329
- /3/ Ibidem
- /4/ Deakin, N. (2001): «In Search of Civil Society», New York: Palgrave
- /5/ Bežovan, G. (2004) «Civilno društvo», Nakladni zavod Globus, Zagreb,
- /6/ Kregar, J. Pojava korupcije, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu 46(4) 1997
- /7/ Durkheim, E. (1994) Le suicide; etude sociologique: text essentiels, Paris
- /8/ Jutarnji list, 2.studeni 2007

Literatura

1. Damjanić, Z. (2007) Informiranost i povjerenje u izvore informacija o terminalu za ukapljeni plin, Socijalna ekologija – časopis za ekološku misao i sociologijska istraživanja okoline, Vol. 16, No. 2-3, str. 157-184 / izvorni znanstveni rad/
2. Damjanić, Z. (2007) Lokalni potencijal civilnog društva u izgradnji terminala za ukapni prirodni plin, Socijalna ekologija - časopis za ekološku misao i sociologijska istraživanja okoline Vol. 16, No. 4, str. 279-384 /izvorni znanstveni rad/
3. Damjanić, Z. (2008) Osobni odnos prema LNG terminalu u Omišlju na otoku Krku, Socijalna ekologija – časopis za ekološku misao i sociologijska istraživanja okoline, recenzirano u postupku objave /izvorni znanstveni rad/
4. Giddens, A. (2001): «Sociology», Polity Press, Cambridge
5. Karajić, N. (2000): «Politička modernizacija, prilozi sociologiji hrvatskog društva», M.A.K. Golden, Zagreb
6. Plenković, Mario; Grbavac, Vitimir (1996) The Conception of Structure of Global Communication System: Model of Croatia. // World Communication. 2, 42; 322-334
7. Plenković, Juraj (2002) Humana ekologija .Rijeka : Sveučilište u Rijeci Građevinski fakultet
8. Plenković, Juraj; Plenković, Mario; Radoš, Goran (2008). Ecology and technology // Technika-Informatyka Edukacja / Furmanek, Waldemar (ur.).Rzeszow : University of Rzeszow, Str. 231-241.